nn seara din ajunul
lui Sînt-Ivan Kupala

" Pătaranie istorisită
*de către dascălul bisericii din ****

Avea Foma Grigorievici o slăbiciune a lui: în ruptul capului n-ar fi spus a doua oară aceeaşi poveste, nu-i plăcea. Dacă uneori, după multe rugăminţi, fl înduplecai totuşi s-o spună din nou, apăi ce să vezi? cum-necum, ce mai baga în ea, parcă-ţi spunea o alta, sau o sucea în aşa fel, că nici n-o mai cunoşteai, într-un rînd, un musiu - că pe noi, muritorii de rînd, nici nu prea ne mai taie capul cum să le zicem altminteri, cică-s, dragă Doamne, scriitori ei, dar umblă morţi după cîştig întocmai ca geambaşii de prin iarmaroacele noastre: ciupesc de la toţi şi adună, se căciulesc şi adună, fură cu nemiluita orice de oriunde şi iarăşi strîng, şi-aşa, iată-i, ajung să scoată lună de lună ori săptămînă de săptămînă alt număr din biata revista lor care nu-i decît o cărticea prizărită cum sînt cele pe care slovenesc copii - va să zică, un musiu dintr-ăşia, c-o fi c-o păţi, îl şmecherise odată pe Foma Grigorevici şi aflase din gura lui tocmai istoria pe care vreau eu să v-o istorisesc, dar de care pe urmă Foma Grigorievici chiar uitase cu totul. Numai ce soseşte la noi, venind din Poltava, domnişorul cela cu caftan galben-prăzuliu despre care v-am pomenit - o povestire de-a lui, bănuiesc, aţi şi citit-o - soseşte, va să zică, şi aduce cu el cărticeaua cu pricina: o deschide pe la mijloc şi ne-o arată. O ia Foma Grigorievici în mînă şi vrea să-şi pună călăraşii pe nas, dar amintindu-şi că uitase să le lege cu aţă hulubele şi să toarne ceară topită jur-împrejurul sticlelor, îmi dă mie cărticica, să citesc din ea cu glas tare. Iar eu, ca unul ce cunosc oleacă buchiile şi nu port ochelari, pe dată m-am apucat a citi. N-apuc bine să dau gata două pagini şi, cînd să-ntorc fila, el mă opreşte, mă ţine de ,mîna.-

j — Stai puţintel! Ia spune-mi, ce citeşti acolo?

r Mărturisesc că m-am cam fîstîcit la întrebarea aceasta.-

— Cum, ce citesc, Foma Grigorievici? Pătărania istorisită de dumneata şi tipărită aici, aşa cum ai spus-o. «J! *— Aşa am spus-o eu? De unde ai scos asta? *ÎM*— D-apoi scrie aici negru pe alb, uite: *povestită de dascălul* cutare.

Scuipă-l în ochi cu tot scrisul lui! *Minciuni gogonate, arză-l focul de*
.nac- Ce, aşa i-am spus eu lui povestea? *Iacătă ce-nseamnă să intre naibii*
ia tc wîna vreunui zănatic. Ia ascultaţi ici, să v-o spun aşa cum este ea cu adevărat.

Ne-am tras scaunele mai aproape de masă şi Foma Grigorievici a început:

Bunicu-meu (odihnească-l Cel-de-sus în împărăţia cerurilor şi avere-ar Darte acolo, pe lumea cealaltă, numai de pită albă şi de turtă-dulce cu mac!) era meşter la povestit cum mai rar alţii. Cînd se punea la poveşti, nu le-ai mai fi urnit de lîngă el, ai tot fi stat să-l asculţi. Nici pe departe nu încape asemănare cu vreun ţreanca-fleanca din ziua de azi, care numai cît porneşte *a tăia la chiroane*[1] - ba încă şi cu glas pierit, de parcă n-a mîncat de trei zile -apai nu-ţi mai rămîne decît să-ţi iei iute cuşma din cui şi călcîile la spinare. Ca azi îmi aduc aminte serile de iarnă lungi-lungi - bătrîna, răposată maică-mea, încă trăia pe-atunci - cînd afară crăpau de ger pietrele, iar prin gemuleţul de-o palmă al căsuţei noastre nu mai puteai vedea nimic, aşa-l astupau gheaţa şi zăpada; mama se aşeza la tors cu vîrtelniţa în faţa ei şi, petrecînd neîncetat cu degetele unei mîini firul cel nesfîrşit de lung ce tot izvora din caier, iar cu piciorul legănînd pruncul din copaie, îngîna un cîntecel pe care parcă şi azi îl aud. Lumină în casă ne dădea opaiţul cu flăcăruia lui tremurată, care din timp în timp zbucnea mare, ca şi cum s-ar fi speriat de ceva. Fusul sfîrîia cătinel; şi noi, copiii, ne adunam cioatcă la poveşti în jurul bunicului care, de bătrîn ce era, se-mplineau mai mult de cinci ani de cînd nu mai coborîse de pe cuptor, unde-şi avea el culcuşul. Dar nimic, nici fermecatele istorisiri din vremi străvechi, nici cele despre năvăliri de-ale zăporojenilor sau leşilor, nici cele despre vitejeştile isprăvi ale lui Podkova[5] sau Poltora-Kojuha[6] sau Sagaidacinîi[7], nimic nu ne plăcea mai mult decît să-l ascultăm cînd povestea întîmplări înfricoşătoare din trecut, din pricina cărora ne treceau totdeauna fiori reci pe spinare şi ni se zbîrlea păru-n cap. Uneori ne lua frica aşa de tare, mcît, asupra serii, orice vedeam ni se năzărea c-ar fi fost cine mai ştie ce gogoriţă. Ieşi şi ţu noaptea, în curte, de! cu o treabă, şi deodată îţi vine-n rointe că în aşternutul tău, cît ai lipsit, s-o fi vîrît să doarmă un moroi. Şi iacă, nu mai ajung a spune povestea asta altă dată, dacă de multe ori nu mă ţnspăimîntam pînă şi de svitka mea, cînd, întorcîndu-mă, o zăream prin mtuneric la căpătîiul patului, aşa cum o lăsasem: mi se părea că-i diavolul Şţzind ghem! Cel mai de seamă însă din tot ce ne povestea bunicul era că niciodată în viaţa lui nu cîrpise minciuni că, va să zică, din tot ce ne istorisea, °tul într-adevăr aşa se petrecuse cu adevărat. Una din acele minunate poveşti e-ale bunicului am acum în gînd să vă spun. Ştiu eu ştiu, firoscoşi de-ăia care e pricep la scris lăcrimaţii, ba mai şi cunosc pe dinafară cum sună legea, sînt Zl droaie, iar dacă le pui sub ochi ceaslovul, nu zic alte cărţi bisericeşti mai

V, y.

o

grele, se uită-n el ca mîţa-n calendar, însă la hlizit şi arătat fasolele din gură 4
mai mare ruşinea - cum nu? la asta-i duce mintea. Orice le-ai istorisi, lor lj St
pare de rîs. Pînă într-atît s-a întins necredinţa în lume! Da ce mai vorbă - uit e
mă jur; întoarcă-şi faţa de la mine şi Cel-de-sus şi Sfînta Fecioară! că poate nj Cj
n-o să mă credeţi: odată, numai cît scăpasem vorba că nişte vrăjitoare nu-s
ce, a şi sărit unul viteaz nevoie mare.- nu, că el nu crede în vrăjitoare. D-ap Qj
Dumnezeu cu mila, am cunoscut, de cînd sînt pe lume, oameni cu atîi a
necredinţă în sufletul lor, încît *să croiască minciuni popii la spovedanii* era
pentru ei nimica toată, cum ar trage tabac pe nas unul de-ai noştri; dară pînj
şi aceia îşi făceau cruce, auzind de vrăji şi vrăjitoare. Las, arăta-li-s-ar în vise,
nu, nu-mi vine nici măcar să spun cin să li se arate, mi-e lehamite de ei pînj
peste cap.

Ani - helbet! or fi de-atunci peste suta, istorisea răposatul bunicu-meu; satului nostru nimeni nu i-ar fi spus sat: era un biet cătun, cel mai nevoiaş dintre cătune! Colo sau colo, răzleţe pe cîmp, nemuruite, neînvelite ca lumea, vreo zece căscioare. Nu tu garduri, nu tu, prin bătături, o şură mai acătării unde să-ţi adăposteşti vitele ori căruţa. Şi pune la socoteală că acestea erau gospodăriile avuţilor; cei de teapa noastră, calicimea? săpau o groapă şi gata, asta le era casa. De n-ai fi văzut fumul care ieşea de-a dreptul de sub pămînt din acele bordeie, nici n-ai fi bănuit că acolo, dedesubt, şedeau oameni. Mă-ntrebaţi că de ce trăiau aşa? Sărăcia ca sărăcia, dar mai cu seamă din altă pricină: pe-atunci la noi, ostaş fiind mai fitecine, oamenii îşi scoteau agonisita, înainte de orice, din prădăciuni pe străine olaturi; mai mult de asta nu-şi durau ei case cu temeiul cuvenit: n-avea noimă. Amar de omenire se vîntura pe-atunci buluc dintr-o zare în alta, pretutindeni: crîmleni, Ieşi, litvani! Ba cîteodată chiar şi-ai noştri, tot cazaci, dădeau năvală pe meleagurile de-aici, de-i jefuiau pe cei de-un neam cu ei. Cînd aşa, cînd aşa - prădăciuni de tot felul.

De multe ori în cătunul acela, numai ce se pomenea lumea cu unul, om
s-ar fi zis el, însă mai bine ar fi fost de zis diavol ce-şi luase înfăţişare de om.
De unde venea şi cu ce rosturi, habar n-avea nimeni. Trăgea chiolhanuri.
încingea cîte-o beţie de pomină şi deodată nu-l mai aflai nicăieri, parcă intra
în pămînt, nici de nume nu i se mai ştia. Cînd peste un timp, ia uite-l! - din
nou s-a înfiinţat netam-nesam, picat te-ntrebi de unde, şi se-apuca să cutreiere
uliţele acelui sat care a fost cîndva şi din care azi nici urmă n-a rămas, măcar
că de la el pînă la Dikanka n-aveai decît, poate, vreo sută de paşi. Ce cazaci
întîlnea, pe toţi, unul cîte unul, îi strîngea în jurul lui: chiote şi veselie, lăutari.
banii gîrlă, băutura - ce să mai vorbim?... Ori se ţinea lipcă de fetele nurlii;
panglici, cercei, salbe, ce nu le dăruia? tot ce vrei şi nu vrei! Ce-i drept e drept.
,ele, primindu-i darurile, mai întîi cam stăteau la gînduri: numai unul
Dumnezeu ştie dacă plocoanele acestea nu-s cumva de la necuratul. *0*

hedenie de-aproape a lui bunicu-meu, ţîţacă-sa - ţinea ea cîrciumă
fU tunci. la drumul de astăzi al Opoşnei şi în cîrciumă ei de multe ori chefuia
Pe avrJUk. că aşa-l chema pe omul acela care numai că avea înţelegere cu
,. u[chiar spunea că pentru nimicuţa-n lume nu s-ar fi lăsat dăruită de
1 Da iar niă-ntorc şi zic, puteau ele, fetele, să nu primească darurile lui
Rasavriuk? Oricine-ai fi fost, te lua frica numai cît încrunta el odată zburlita-i
orinceană şi-ţi arunca pe dedesubt o privire, de-ţi venea s-o iei la fugă
riîncotro şi să tot fugi cît te-or ţine picioarele; dar şi dacă-i primeau darurile,
Qj [as, fato, că la noapte negreşit o să-ţi pice vreun musafir din cei cu coarne în frunte, ieşit tiptil de prin cine ştie ce smfrcuri, şi ce-o să mi te mai strîngă el de gît, dacă ai salbă la gît, ce-o să-şi mai înfigă colţii în degetul tău, dacă porţi inel pe deget, ce-o să mi te mai tîrnuie de cozi, de ţi le-ai împletit cu panglică primită-n dar. Zici atunci: ducă-se pe pustii asemenea daruri! Ducă-se, dar să vezi bucluc că nu mai poţi scăpa de ele: bunăoară, de le arunci în apă, degeaba, nu se duce la fund diavolescul inel - ori salbă, ce-o fi -plutesc cît plutesc şi-n curîndă vreme iar se-ntorc la tine.

Satul acela avea şi biserică, dacă nu cumva, pe cît ţin minte, biserica Sfîntu-Pantelimon. Slujitor al lăcaşului se afla pe-atunci fericitul întru pomenire părinte Afanasi. Luînd el, părintele, aminte că Basavriuk nu călca pe ia biserică nici măcar în duminica Paştilor, s-

a gîndit să-l mustre, să-i dea adică vreun canon după tipicul popesc. Da unde-a fost chip! Nu s-a putut mtntui de Basavriuk decît împungînd fuga, că el, drept răspuns la dojeni, numai ce s-a apucat să tune şi să fulgere: „Ian ascultă ici, *boaită*[9]*]* mai vezi-ţi de-ale tale decît să-ţi vîri nasul unde nu-ţi fierbe oala; ori vrei să-ţi torn pe gît nişte colivă acu luată de pe foc, să nu mai poţi behăi la slujbă?" Ce să faci cu un asemenea nelegiuit? Părintele Afanasi şi-a înştiinţat poporanii, nimic altceva, cum că vericine va lega prieteşug cumva cu Basavriuk, eretic papistaş fi-va socotit, şi duşman al bisericii lui Hristos şi-al întregii omeniri.

Tot în sat acolo, un cazac, unul cu porecla de Korj[10], avea un argat căruia lumea îi zicea Piotr Bezrodnîi[1]; poate-i zicea aşa, unde nu se ştiuse niciodată m sat nimic despre alde taică-su şi maică-sa. Ce-i drept, epitropul bisericii spunea că părinţii lui Piotr pieriseră de ciumă la un an după ce li se născuse odrasla; însă ţîţaca lui bunicu-meu, nu, nici să-audă şi-şi dădea cea mai mare osteneală să-l procopsească în vreun fel pe fecior cu mamă şi tată de care să fi Şuut lumea în sat, măcar că el, bietul, ducea lipsă de asta cît noi de gerurile de [ar]ul trecut. După cîte povestea ţîţaca, cică tatăl lui Piotr s-ar mai fi aflat Pe-atunci în viaţă şi-şi ducea vacul prin ţinutul zaporojenilor, că, zicea ea, [ntr]-o luptă mai demult fusese prins de turci, pătimise în prinsoare la ei cîte ; ue toate şi apoi, ivindu-i-se ca printr-o minune bun prilej să se îmbrace
[r]Un rînd în straie de eunuc, îşi luase lumea-n cap şi se tot dusese. Că tare [ma]i păsa sprîncenatelor de fete şi nu mai puţin nevestelor tinerele din ce

neam se trăgea Piotr! Ele atît ziceau numai, cum că ia să poarte el căftănaş nou şi-un brîu roşu, ia să-şi pună-n cap cuşmă arătoasă cu fundul albastru, făcută din pielcică de miel negru abia născut, şi să i se legene la şold sabie din cele turceşti, cîrjoiată, să-i mai şi pui într-o mînă gîrbaciul, iar în cealaltă, lule$_9$ ferecată cu dichis, apoi să-l fi văzut de nu le lua cu un stînjen înainte tuturor celorlalţi flăcăi de pe atunci. Dar ce ţi-e bun, că bietul Piotr altă avere n-avea decît doar minteanul lui cel sur. mai plin de găuri decît ar fi de bani sunători buzunarul vreunui ovrei, Şi tot n-ar fi fost nici asta o pacoste, dar era una *ş* mai şi: uncheşul, Korj, avea o fată, şi fata - frumoasă cum mie unul nu-mi vine a crede că v-a fost dat vreodată să vedeţi. Pînă şi ţîţaca Iui răposatul bunicu-meu - iar femeia, ştiţi dumneavoastră, mai curînd se-nsoţeşte, iertată fie-mi vorba, chiar şi cu necuratul decît să zică despre o altă femeie că-i frumoasă -pînă şi ea se rostea cum că rotunjorii obrăjori ai fetei cazacului Korj aveau frăgezimea şi rozalba culoare a bobocului florii de mac în zorii zilei cînd îl scaldă rouă picată din cer, iar el. dichisindu-se, îşi desface învăpăiatele-i petale şi se preschimbă în floare ce întîmpină gătită ivirea în zare a soarelui, drăguţul; şi că sprîncenele ei negre cum e găitanul cel subţire de-l cumpără azi fetele prin satele noastre de la rusnecii coropcari, cînd îi văd trecînd pe uliţă, ca să-şi lege cu găitan la gît cruciuliţele şi banii de argint sau de aur, aşadar că negrele ei sprîncene, fără nici un greş arcuite, parcă stăteau să se privească tot timpul ca-ntr-o oglindă în ochii ei limpezi; şi că guriţa ei, pe care toată flăcăimea de pe atunci i-o privea cu jind, avea mai înainte de orice menirea să cînte cu viers de privighetoare; şi că părul ei negru ca pana corbului şi mătăsos ca tortul de in abia dat în floare (că la noi pe-atunci fetele încă nu prinseseră a şi-l împleti cosiţe scurticele ca azi, învîrstîndu-l frumos cu pan-glicuţe de culori care de care mai bătătoare la ochi) unduia rostogolindu-şi inelele unul după celălalt pînă spre poala contăşului plin de cusături cu fir de aur făcute. Hei, să nu-mi mai dea puteri Dumnezeu să cînt aleluia în strană dacă, uite-aici pe loc, de-ar fi ea de faţă în clipa asta, aşa moşneag cum sînt, n-aş lua-o în braţe şi-aş saruta-o şi iar aş săruta-o, fără să mai ţin seamă ce ninsă mi-e toată chica asta care-mi împădureşte scăfîrlia, şi nici că-mi stă baba în coastă ca spinul în ochi. Bun, dar acolo unde un flăcău şi-o feţişoară se află toată-ziua-bună-ziua unul lîngă celălalt... ştiţi cam ce se întîmplă. Uneori, înainte de faptul zorilor, cum purta Pidorka ciboţele roşii, de safian, cu potcoave, îndată-i citeai urma paşilor în vreun colţişor din bătătură, pe unde gîngurise ea pînă atunci, Ia întuneric, cu Piotr al ei. Şi tot nu i-ar fi trecut lui Korj prin minte să bănuiască ceva-cumva, dar într-un rînd, în tinda casei, Piotr. fără măcar să se uite mai întîi în jurul lui ca să ia aminte de n-o să-l vadă careva — ehe, şi trebuşoara asta numai că cel de pe comoară o pusese la cale! - ce-vine lui. nimerindu-se a fi lîngă el. cu gura ei ca cireaşă, fata cazacului: *ţoc, o* ia şi-o sărută o dată vorba ceea, cu foc mare, dar tot cel de pe comoară -

ircatul! arăta-i-s-ar hojma în vis sfînta cruce! - hodoronc-tronc tocmai îl împinge pe ghiujul de Korj să deschidă uşa. A înlemnit bătrfnul, a
p
mas cu gura căscată şi mîna pe clanţă cum îl apucase vremea. S-ar fi zis că-l huise asurzitorul zgomot al acelei pîrdalnice de sărutări. I se năzărea că-i Hetunase ţocăiala în ureche mai avan decît răsună pereţii cînd baţi în ei, în ajunul Crăciunului, cu pilugul, cum au obicei ţăranii de fac în zilele noastre, lipsiţi fiind de sîneţe şi pulbere. Mai venindu-şi apoi în fire, înşfacă din cui strămoşeasca nagaică şi sta gata-gata să i-o joace pe spinare amantului de Piotr, cînd, de unde-de neunde, numai ce sosi în fugă, speriat, frăţiorul Pidorkăi, Ivas, un ţînc de şase ani, care începu să ţipe cuprinzînd cu amîndouă mînuţele genunchii lui Korj: „Tătucă, tătucă, nu-l bate pe Piotr!" Ce mai poţi face atunci? Korj era şi el tată, i s-a înmuiat inima; agăţă îndărăt în cui nagaica şi-l scoase frumuşel din casă pe argat: „Dacă-mi mai calci pragul vreodată sau măcar mi te arăţi cumva pe sub ferestre, ascultă ici. Piotr: pre legea mea, te las văduv de mustăţile astea negre ale tale, ba şi moţul, cît ţi-e el de lung, că-l învălătuceşti de două ori împrejurul urechii, să nu-mi mai spui mie Terenti Korj de nu ţi-l despart de tidvă!" Şi cu vorbele astea, strînse pumnul şi-i dădu flăcăului un dupac la ceafă aşa de uşurel, îneît Piotr, fără să mai vadă nimic înaintea lui, o rupse la fugă, de-i scăpărau călcîile. Na, le ieşise pe nas pupătura, şi lui, şi fetei! I-a prins pe amîndoi o jale fără seamăn; ba se mai şi aude apoi prin sat, cum că acasă la Korj s-a înnădit să tot vină unul îmbrăcat ca muiat în aur, un poleac cu mustăţi făloase şi sabie şi pinteni şi bani zuruindu-i în buzunare, cum fac cling-cling pitacii în săculeţul cu care umblă în fiecare zi palămarul nostru, Taras, printre oameni în biserică. D-apoi doar se ştie ce vînt îi aduce pe asemenea oaspeţi în casa cui are fată frumoasă de măritat. Aşa că într-o zi Pidorka, iute şi degrabă ridicîndu-l în braţe pe frăţiorul ei, Ivas, îi spuse podidind-o plînsul: „Ivas, Ivas, iă fuga la Piotr, du-te într-un suflet la el, copile scump; înştiinţează-l din Mrte-mi despre toate, spune-i că drag mi-ar fi să-i mai văd ochii căprui, dor mi mai este să-i sărut dalbă faţa, dar nu mi-e dat, nu vrea soarta mea. Leoarcă
i-s năframele de cîte amare lacrimi am plîns. Silă mi-e acum de orice. Cătrănită mi-e inima. Cel ce m-a zămislit, tată-meu, el mi-e duşmanul: mă dă cu de-a ;ila după un poleac, pe care eu nici să-l văd în ochi nu vreau. Spune-i, Iws, că u Şi pus la cale nunta mea, dar că lăutari n-or fi la acea nuntă; popa şi ascălul mi-or cînta, nu cobzele şi flautele. Iar mirele n-o să apuce să-şi joace
reasa: pe umeri i-or scoate-o alţii din casă. Oarbă, fără ferestre mi-o fi casa
a nouă în care m-oi strămuta: din seînduri de arţar făcută şi, pe coperişul ei,
°c de horn, o cruce mi-o sta!" In neclintire, ca preschimbat în stană de piatră, aşa stătu Piotr să asculte
" vestea Pidorka prin glăsciorul nevinovatului copil. „Şi cum mă mai 8ndeam eu, vai mie, să plec la Crîm şi-n Ţara turcului, să agonisesc pungi de

galbeni acolo şi să mă-ntorc om bogat la tine, mîndro! Iată că n-avem pa„ Rău deochi s-a mai abătut asupră-ne! Iară de nuntă, puico, află că acum şj e mă gătesc: dar la nunta mea nici măcar dascăl n-o fi; la căpătîi, în loc de p(w un corb negru ca noaptea mi-o cînta prohodul, croncănind; casă nouă, fat cîmpului mi-o fi; coperiş - cerul zabrănit de nori grei: ochii mei căprui j.o scobi cu pliscul lui un vultur; oasele cazacului ce-am fost, ploile mi le-or spaa vîntoasa mi le-o usca. Dar ce pot face? de cine să mă plîng? şi cui? Aşa a hotărîi pesemne Dumnezeu: pierzania să-mi fie partea!"
Şi fără să mai cate în stînga sau în dreapta, porni sfoară spre circiumă. S-a cam uimit ţîţaca lui răposatul bunicu-meu văzînd că-i intră Piotr fo circiumă, şi încă la un ceas cînd tot omul cuminte se duce la biserică, să asculte slujba de dimineaţă, dar apoi, auzindu-l că-i cere o cană de rachiu de mai jumătate ocă, a făcut ochii cît talgerele şi s-a întrebat de nu visează cumva. Numai că degeaba-şi închipuise bietul flăcău c-o să-şi poată îneca supărarea în băutură. Rachiul îi arse gura, îl ustura ca urzicile, îi păru mai amar decît pelinul. Făcu un vînt cănii, de-o trînti pe podele. „Ia nu te mai necăji atît, cazace!" auzi atunci în spatele lui un glas gros ce vuia ca un tunet. întoarce capul să vadă - cine-i? Cine să fie? Basavriuk! Brr, că slut mai era! Părul - cum e coama mistreţului, ochii - ca de bivol. „Ştiu eu, ştiu, ce ţi-ar fi ţie acum de trebuinţă: asta!" şi, cu un zîmbet drăcesc în colţul gurii, Basavriuk îşi săltă în palmă punga pe care o purta la brîu şi în care atunci se auziră banii zornăind. Piotr tresări. „Ehehe! ia uite-i ia cum mai lucesc!" vorbi din nou

celălalt cu glasul lui ca un tunet şi, luînd un pumn de galbeni din pungă, şi-i turnă înadins dintr-o palmă în cealaltă, vînturindu-i parcă. „Ehehe, i-auzi-i ia cum mai zuruie! Şi pentru un morman de zuruitori dintr-ăştia, care strălucesc, ce-ţi cer eu în schimb? Un singur lucru!" - „Demone! strigă Piotr. Fie! Mă învoiesc!" Bătură palma. „Piotr, să ştii c-ai nimerit cum e mai bine.- mîine-i Ivan Kupala, O singură dată pe an înfloreşte feriga, şi numai în noaptea de Sînt-Ivan Kupala. Să nu-ţi scape din mînă tocmai cel mai bun prilej. Te aştept la miezul nopţii în Rîpa Ursului".

Zic eu unul că oricît de nerăbdătoare s-ar învîrti orătăniile din ogradă cînd abia aşteaptă să se facă pînă la urma urmelor ceasul la care le-aduce gospodina boabele, mai amarnic încă se perpelea Piotr dorind amurgul Necurmat trăgea cu ochiul ba într-o parte, ba-n alta: nu mai încep odată să se lungească umbrele copacilor? Soarele din slăvi, dacă tot a trecut de răscrucile cerului, nu mai prinde în sfîrşit să se îmbujoreze? Şi aşteptarea, cu cît i se scurta clipă de clipă, cu atît mai lungă-i părea. Mult, mult mai ţine pînă să vină întunericul! Pesemne că ziulica asta nu mai are nici un capăt, - şi l-o fi pierdut pe drum! Ei, iată că soarele, în sfîrşit, nu se mai vede. N-a mai rămas din el ,într-o latură a cerului, decît doar o roşeaţă. Şi cerul se tot mohorăşte. Pe cîmp e din ce în ce mai răcoare. Scade mereu lumina, scade şi - s-a făcut noapte. A

Dumnezeu! Se pregăti să plece şi apoi, cu băgare de seamă, ajunse în "ti Fra un întuneric, de să-ţi vîri degetele-n ochi. Dîndu-şi mîna unul

jştepW .„„;„„ „„;„„„„„ nri ,lin„.c r„ marîrinicl nolt ci rW rar*

• Uuu :or

f da viroagă ce se numea Rîpa Ursului. Basavriuk se şi înfiinţase acolo, îl ta. Era un întuneric, de să-ţi vîri degetele-n ochi. Dîndu-şi mîna unul *ut* noticnind neîncetat ori războindu-se cu mărăcinişul nalt si des care a,;ăţa întruna de veşminte, străbătură anevoie nişte locuri mlăştinoase, je-ţi chiftea apa sub picior la fiece pas. După o vreme, ieşiră la un luminiş, stătu locului, privi în juru-i: niciodată nu mai fusese aici. Se opri din k

s şi Basavriuk.

Vezi cele trei dîmburi din faţa ta? O să dai acolo de o mulţime de flori; u care cumva sa te-mpingă păcatul să rupi vreuna din ele. Numai feriga s-o smulgi in clipita în care-i vedea-o înflorind, şi atunci să nu caţi nicăieri în altă parte, oricît te-ai minuna de cele ce s-or mai petrece.

Voi Piotr să-l mai întrebe dacă... dar pe cine să-ntrebe? nu-l mai zări nicăieri. Porni spre cele trei dîmburi, privi: care flori? Nici pomeneală. Doar bălării ce se încîlceau potopind totul, de nu mai desluşeai cu ochii nimic prin hălaciuga lor. Deodată cerul sclipi de-o străfulgerare iscată în depărtări si lui Piotr i se arătă în faţă o pajişte plină de flori cum nu mai pomenise, una mai chipoasă decît cealaltă: iar printre ele, şi o ferigă ca toate ferigile, frunză goală. Prins de oarecare bănuieli, îşi propti flăcăul mîinile-n şolduri şi-şi zise:

— Mare scofală! îţi iese cîteodată în drum şi de zece ori pe zi o asemenea buruiană; unde-i minunea? Ori nu cumva şi-o fi rîs de mine pocitul şi împieliţatul acela?

Dar cînd se uită el mai bine — stai că feriga asta are un bobocel care bate în roşu din ce în ce mai tare şi întruna se mişcă încolo şi încoace, de parc-ar avea suflet. Ba că-i curat minune! Şi se tot foieşte bobocelul, creşte, se face mai mare şi mai roşu, e roşu acum ca un cărbune aprins. Şi pe urmă zbucneşte din el ceva ca o steluţă, se-aude un trosnet uşurel şi, chiar sub ochii lui, bobocul, iată-l, se desface, s-a preschimbat într-o floare roşie care parcă arde ca o văpaie, aruncă lumină şi asupra celorlalte flori.

„Acum!" îşi spuse Piotr. întinzînd mîna. însă numai ce vede că, o dată cu mîna lui, se-ntind spre floare sute de labe păroase, iar îndărătul lui aude un zgomot, ca şi cum se tot repezea de colo-colo cineva sau ceva aţinîndu-se. Strînse o dată din ochi, apucă lujerul, smunci - gata, floarea îi rămase în mînă. După aceea nimic, linişte. Se ivise din nou Basavriuk, şedea nemişcat pe-o buturugă, albastru-vînăt la faţă, ca morţii. Stană de piatră şedea. Ochii - ţaglă w ceva ce numai lui i-o fi fost dat să vadă; gura - pe jumătate deschisă, clar mută, fără un cuvînt. Şi totul, totul încremenise, nici frunza-n copaci nu se mai clintea. Brr. te lua groaza!... Trase deodată, cine-o fi tras, un şuier de-i mgheţă sîngele-n vine lui Piotr şi i se năluci că: iarba cîmpului parcă prinsese a uşîi; florile că-

ncepuseră a se-ntreba între ele. neliniştite, cu gîăsuşoarele lor sunind subţirel ca nişte clopoţei de argint; copacii că se porniseră a vui

bolborosind supăraţi... Pe dată Basavriuk se însufleţi, ochii îi luciră. „Grei te-ai mai urnit, cloanţe[1]" mormăi cu gura ca amorţită; şi după asta îi spuse L Piotr: „Uite-acuşi o să vezi în faţa ta o zînă; ai grijă, fă întocmai cum ţi-o hotar ea, că de unde nu, s-a mîntuit pe veci cu tine!" Iar la vorbele acestea, despic drept în două cu ciomagul o tufă de mărăcini şi tot atunci li se arătă în faJa ochilor o bojdeucă cocoţată, cum se spune, pe două labe de găină. Basavrj dădu un pumn în perete, de se cutremură bojdeuca. Numaidecît le sări în faţă, să-i rupă, un zăvod urît, negru, care însă, chelălăind. se preschimbă în mîţă, iar mîţa aceea se si năpusti să le scoată ochii. „Ho, babornița dracului, nu căpia!" făcu Basavriuk, mai şi piperîndu-şi aceste spuse cu încă două-trei vorbuliţe, la auzul cărora orice om de bine şi-ar fi astupat urechile. Cît ai clipi mîţa se preschimbă într-o babă cu obrazul zbîrcit cum e mărul scos de la cuptor şi cocîrjată, cocîrjată roată; nasul şi bărbia ei - leit cleştele de spart nuci. „Ce mai zînă!" gîndi Piotr şi, privind-o, simţea că-l trec toate răcorile. Cotoroanţa de vrăjitoare îi smulse floarea din mîna şi se gheboşă mai tare ducînd-o la gură şi deschizînd-o în legea ei, pe şoptite, împroşcînd-o din cînd în cînd cu nişte apă sau cine mai ştie ce-o fi fost cu ce-o stropea ea. îi ieşeau scîntei din gură, i se adunau pe buze clăbuci de spumă. îi pune floarea îndărăt în mînă lui Piotr şi-i spune: „Zvîrle-o în sus!" Face el întocmai ce-i spusese cloanţa, dar — ia uite minune! — floarea nu cade la pămînt: bună bucată de vreme a zburat lin cum pluteşte barca pe faţa apei şi aşa, lunecînd acolo sus, prin întuneric, arăta ca o bobită de foc; pe urmă a început să pogoare încetişor, şi atît de departe a căzut, încît abia o mai puteai zări, ai fi spus că se preschimbase într-o steluţă din acelea mici de tot, cît sămînţa macului. „Acolo!" zise cloanţa cu glasul ei înfundat şi hîrîit; iar Basavriuk îi puse în mînă lui Piotr un hîrleţ: „Apucă-te de săpat în locul acela, Piotr. O să dai de-atîta aur, cît nici în vis nu vi s-a arătat vreodată, ţie sau lui Korj". îşi scuipă flăcăul în palme, înşfacă hîrleţul, apăsă pe el cu talpa şi luă o glie, şi-apoi o luă şi pe-a doua, şi pe-a treia şi încă una... Iată că nimeri în ceva tare de tot. Hîrleţul scrîşnise, nu răzbea mai în jos. Şi atunci Piotr începu să vadă bine, în fundul gropii, un sipeţel, ferecat. Vîrî mîna să-l scoată afară - sipetul intră mai adînc în pămînt, dădu iarăşi să-l scoată - sipetul se ducea mai adînc şi mai; iar în urmă-i, Piotr auzi un rîset care mai curînd aducea cu şuierul şarpelui. „Degeaba, n-o să fie a ta comoara pînă n-o răscumperi cu sîngele unei fiinţe omeneşti!" îl înştiinţa vrăjitoarea împingînd spre el o făptură mică de stat, un ţînc de vreo şase ani, care purta în cap un cearşaf alb, lung pînă la pămînt: şi-i făcu semn lui Piotr: ,.Taie-i capul!" Flăcăul înlemni. Ce? puţin lucru e să-i zbori capul unui om aşa. netam-nesam, ba mai mult încă: unui copil nevinovat! De mînie, smulse cearşaful ţîncului şi - ce să vadă? era Ivas! Cu mînuţele încrucişate pe piept bietul copil, şi cu căpşorul plecat... Ca scos din minţi sări Piotr cu cuţitul în mînă la vrăjitoare, dar cînd s-o răpună...

Cum rămîne cu legămîntul tău şi cu fata ce rîvneşte? se înălţă glasul tor al lui Basavriuk, iar Pioţr. de parcă-l ajunsese un glonţ între umeri, se nă Vrăjitoarea bătu atunci cu piciorul în pămînt: dintr-o dată zbucni din "nă o văpaie albastră; se lumină dedesubt pămîntul pînă-n miez, se făcu răveziu cum e cleştarul; vedeai ca-n palmă tot ce tăinuiesc străfundurile lui. rhiar acolo, sub locul unde se aflau ei tustrei, bani de aur şi nestemate zăceau • adînc cu grămezile, care-n sipete, care-n căldări. Lui Piotr i se aprinse ca un f c privirea... mintea i se înceţoşa... De parcă înnebunise dintr-o dată, strînse-n pumn prăselele cuţitului, şi sîngele nevinovatului copilaş îi împroşcă obrazul... De pretutindeni, în aceeaşi clipită, auzi hăulind de se cutremurau văzduhurile un hohot de rîs drăcesc. Ciurde de slute arătări din iad prinseră a-i ţopăi în faţa ochilor. Hămesită ca un lup, vrăjitoarea, încleştîndu-şi mîinile în leşul descăpăţînat, se adăpa cu sînge... Piotr ameţi, i se învîrtejeau toate în cap! Nu-şi mai găsi puteri decît doar s-o rupă la fugă. Roşu era tot ce vedea în faţă-i. însîngeraţi, copacii parcă mocneau ca jeraticul, roşii, şi gemeau. înroşită şi ea, bolta cerului tremura... Nestatornice ca nişte fulgere îi jucau sub ochi pete de sînge oriîncotro privea. Şi el fugea, fugea din răsputeri şi cînd sosi acasă, în cocioaba lui, se prăvăli, de parcă-i cosise cineva picioarele. îl prinse un somn greu ca moartea.

Două zile şi două nopţi dormi întruna, fără să se mai trezească. în cea de-a treia zi, cînd în sfîrşit făcu ochi mari, cată uimit în juru-i, purtîndu-şi privirea mult timp de colo-colo prin toate colţurile încăperii; degeaba: nu mai ţinea minte nimic din tot ce fusese cu el; cînd se-ntreba pe unde umblase şi ce făcuse înainte de a adormi, mintea lui începea dintr-o dată să semene cu punga unui moşneag cărpănos, căruia nu-i poţi stoarce măcar o leţcaie. Numai cît se-ntinse puţin, încă somnoros, şi auzi la picioare un zuruit. Cînd se uită: doi saci plini cu bani de aur. Abia atunci îşi aminti ca prin vis că parcă ar fi căutat el cumva o comoară şi ce frică a tras cînd s-a pomenit singur într-o pădure... Dar cu ce preţ şi în ce fel se procopsise, despre asta cu nici un chip nu-şi putea aminti.
Cum dădu Korj cu ochii de cei doi saci, pe loc îl păli dragostea: „Ce mai ala-bala, Piotr - flăcău aşa şi pe dincolo! păi, de ce credeţi că ţineam eu aşa la e? păi. nu i-am fost eu ca un tată. cît timp a stat la mine?" şi umblă ghiujul tot cu minciuni de-acestea pînă se îmbunează şi Piotr, mai să-i dea lacrimile. Despre Ivas, Pidorka îi povestise lui Piotr cum că-l furaseră nişte ţigani ce treceau prin sat; dar el nu-l mai ţinea minte pe ţînc nici măcar cum arăta la ată: pînă-ntr-atît îl schimbase acea blestemată solomonie diavolească! De lurgit nu mai avea de ce-o lungi cu însurătoarea, l-au dat poleacului cu tifla j*1 hai, facem nuntă mare: coace pîiniţe, croieşte şi tigheleşte ştergare şi basmale, trage-n ogradă teleaga cu butoiul de votcă; pe urmă, bun. mirii ici, ln capul mesei-, şi îndată apoi i-a venit rîndul şi colacului de nuntă, de l-au
tăiat precum cere datina; banduri, ţimbale, flaute, cobze, toate zdrăngăne pe-ntrecute - şi unde nu mi s-a încins o petrecere ca aceea...
Nunţile, cum se făceau ele pe vremuri, nici pe departe n-au cum semăn cu cele de azi. Ne povestea ţîţaca lui bunicu-meu uneori - măre Doamne, Ce mai era! Să fi văzut fetele: toate pînă Ia una, cu găteală-n cap, de zile mari făcută din panglicuţe galbene, albastre, răsurii, peste care li se lăfăia un ceapraz din cel de fir, auriu; cu bluzuţe de pînză subţirea şi numai rîuri-rîurj de arnici roşu şi numai floricele argintii, dese: cu ciuboţele de safian, potco. vite cu potcoave din cele de-un deget de groase, toată fata să arate mai năhuţă - să le fi văzut dară pe fete cum mai jucau ele gorliţa, ba cu pas lin şi marei de ziceai că-s nişte păunite, ba învîrtejindu-se iute ca viforul şi sunînd şi scă-părînd din potcoave. Sau nevestele tinerele: purtînd în creştet „corăbioara" cu fundul numai şi numai din zarpa cu fir de aur ţesut, avînd la ceafa o răscroiala mică, să se iţească pe-acolo, de sub el, scufia tot aurie, şi mai avînd şi două urechiuşe ciulite, una-n faţă. alta-n spate, care erau lucrate cu şart din blăniţă de miel negru, măruntă; purtînd bogate contase de mătase albastră din cea mai bună şi împodobite cu benţi de stofă roşie - odată-şi propteau mii-nile-n şold sumeţindu-se şi una cîte una ieşind un pas în faţă, ce mai porneau a juca şi a tropoti de zor în tactul hopakului. Iară flăcăii, cu luleaua-n dinţi, în cap cu naltele lor cuşme căzăceşti şi îmbrăcaţi care mai de care cu svitkă de postav scump, peste care umblau încinşi cu brîie din fir de argint ţesute, ce se mai dădeau ei bine pe lîngă fete şi neveste şi le-ndrugau cîte-n lună şi-n stele! Nu zici că, tot uitîndu-se la cei tineri, pînă şi Korj s-a prins în joc, nu-î mai răbda inima să nu arate cum fusese el cîndva. Cu bandura-n mîini, din lulea pufăind şi o dată cu aceste şi cîntecul îngînînd, şi mai şi punîndu-şi în creştet un bocal - cînd s-a lăsat odată moşneagul jos pe vine să joace cazaciocul, s-a cutremurat nunta de chiote de veselie Da cîte nu le mai dă oamenilor prin cap la beţie! Bunăoară, hai, zice, să ne mascăm... Maica Ta, Doamne, şi-şi puneau atunci nişte straie şi nişte măşti aşa de pidosnice, că parcă erau altceva, nu oameni! Nimic sînt mascaţii de azi, pe lîngă ce vedeai la nunţile noastre odinioară. Azi, ce? Se-mbrăcă unele ca ţigancă ori bărbaţii ca rusneci - asta-i tot. Pe cînd pe vremuri: na că vine unul în ţoale de jidov, în faţa lui stă un altul, tot mascat, cică-i dracu, şi mai întîi iote-i cum mi se mai pupă, da pe urmă dă-i, se iau la bătaie. îşi vîră mîna-n păr unul celuilalt... Fi-v-ar de cap! Te prăpădeai de rîs, te ţineai cu mîinile de coaste. Sau alţii: se-nveşmîntau înadins turceşte ori tătărăşte: numai roşu pe ei, parcă luaseră foc... Şi se porneau care mai de care pe năzbîtii, pe făcut fel de fel de şotii... apoi dă, *Doamne, bine! S-a şi întîmplat atunci cu ţîţaca lui răposatul bunicu-meu. că era şi ea la nunta aceea, o poznă de mai mare hazul: îşi pusese straie **tătărăşti,** {largi tare şi, cu un clondir în mîini, îi cinstea pe toţi cei de faţă. Numai ce-l împinge necuratul pe unul dintre nuntaşi să scape votcă din greşeală pe

ha ei de i-a făcut spatele leoarcă; alături un altul, tot atît de mintos f°C rrme *drept* atunci şi-a găsit să scapere din amnar, şi straiul cel tătărăsc al PeS -• ja foc... a şi ţîşnit din el o

flăcăruie, iară biata ţîţaca înspăimîntîndu-se ltarte jos rochia numaidecît, chiar acolo de faţă cu toţi... Şi ţine-te larmă, 1° hote de rîs, o harababură ca la iarmaroc. Ce să mai vorbim? ziceau bătrînii, atîta veselie la o nuntă nu mai pomeniseră de cînd se ştiau ei pe lume.

Si s-au Pus Potr S Pidorka pe trai bun, ca nişte pani. Huzureau, se lifăiau. • • Atît numai că oamenii cu judecată din sat, văzîndu-i cum o duc, cam lătinau din cap: „Dracu mănăstiri nu clădeşte", îşi spuneau unul altuia, de narcă erau vorbiţi între ei. „Cine să-l fi umplut de avere pe alde Piotr? Numai că duhul rău, momitorul şi pierzătorul sufletelor creştineşti. De unde altfel s-ar fi Putut procopsi Piotr cu coşcogea purcoiul de bani de aur? Şi de ce, chiar din ziua cînd el s-a îmbogăţit, pe Basavriuk dintr-o dată nu l-a mai zărit nimeni nicăieri, de parcă l-a înghiţit pămîntul?" Iacă să mai spui că umblă lumea cu scorneli! Că într-adevăr nici nu trecuse bine de-atunci o lună, şi Petrus nu mai era cel de altădată. De ce anume, şi ce era cu el, numai unul Dumnezeu o fi ştiut. Şedea ca încremenit nici cu cleştele nu-i mai scoteai o vorbă din gură. întruna îi fugea gîndul hăt-departe şi parcă se tot căznea să-şi aducă aminte ceva. Cînd izbutea cîteodată nevastă-sa să intre-n vorbă cu el despre una-alta, el parcă-şi mai uita gîndurile şi nu mai sta mut, ba chiar arăta voios; dar cum dădea cu ochii, din întîmplare, într-o doară, de sacii cu bani, numaidecît striga: „Ia staţi puţin c-am uitat ceva!" şi iarăşi se cufunda în gînduri şi iarăşi se căznea de-a surda să-şi aducă aminte cine mai ştie ce amănunt. Alteori, după ce şedea neclintit lungă vreme, i se nălucea că uite-acum, acum începe să-şi amintească ce s-a petrecut cu el atunci... şi din nou totul i se ştergea din minte. I se părea că se vede pe el însuşi: stă la o masă în circiumă; i se aduce o cană cu votcă; votca îi arde gura; i-e greaţă de votca aceea; se apropie de el cineva, îl bate pe umăr... dar ce-a urmat, deloc nu-şi mai dădea seamă, parcă-l învăluia o negură. Şedea aşa neclintit în casă, într-un ungher, şi-i curgea sudoarea şiroi pe faţă, se simţea stors de puteri.

Ce n-a făcut Pidorka să-l vindece? La toate doftoroaiele s-a dus, au topit ele cositor în apă să alunge spaima lui Piotr, au stins cînepioară* - degeaba,

, Spaima la noi, dacă boala se trage dintr-o înfricoşare de mai demult, se alungă atlindu-se ce păţanie va fi avut bolnavul; topeşti cositor sau ceară şi torni în apă cositorul attla sau ceara, şi a ce seamănă ele, cînd se încheagă, arată din ce vine spaima bolnavului; a "Upă care vrajă, spaima numaidecît îi trece cu totului totul. Se stinge cînepioară cînd are I cineva greţuri şi ameţeli sau îl doare la lingurea. întru aceasta, iei o bucăţică din tulpina 3 bUruienii, îi dai foc şi o arunci într-o ceaşcă, iară ceaşca o întorci cu fundu-n sus, vîrîndu-i §ura într-o strachină în care ai pus apă şi pe care ai aşezat-o pe pînteccle bolnavului, Qesîi şi apoi îi dai bolnavului să bea o lingură din apa aceea (n. a.).

tot nu i-au găsit leacul. Şi a trecut aşa vara. De cosit, de secerat isprăvisem mulţi cazaci, mulţi alţii dintre ei, mai zvînturaţi, se şi adunaseră la oaste. Balta încă mai era plină, la noi, de stoluri de raţe sălbatice, însă cristei nici pomeneală. Şi cîmpia se tot roşea. O mai tărcau doar stogurile de bucate. ce se înălţau ba colo, ba colo ca nişte cuşme căzăceşti. Pe drum vedeai trecînd tot mai des căruţe încărcate de-a valma cu vreascuri şi buşteni. Şi pămîntul se învîrtoşa întruna, ba pe-alocuri, răzbit de ger, îngheţa. Porni curînd şj ninsoarea să se cearnă din ceruri, iar crengile copacilor se înveşmîntară în chiciură ca-n straie lucrate din blăniţă de iepure. Iată că într-o bună zi de soare cu dinţi, iese printre nămeţi la plimbare, fercheş ca un boiernaş polonez botgrosul, cu pieptarul lui cel roşu, să dezgroape din zăpadă ici-colo cîte-un bob, cîte-o semincioară, şi copiii acum, pe gheaţă, mînă în fuga mare, cu nişte prăjini lungi cît toate zilele, mingi din lemn[12], în vreme ce tătînii li se tologesc pe cuptor fără grijă şi numai cînd şi cînd se-arată pe afară cu luleaua-n dinţi să tragă o sudalmă, după rinduiala din vechi, habotniciei gerului ce nu mai slăbeşte, ori, mai stînd puţin şi la aer curat, să îmblătească în tindă grîiele care prea zac de astoamnă acolo şi s-or încinge. Pînă la urmă totuşi, hai că-ncep a se topi zăpezile, *ştiuca a spart gheaţa cu coada,* numai că Piotr e tot aşa, lingav, şi cu cît trec zilele, tot mai rău. Se-aşeza pe ce nimerea în mijlocul casei şi, după ce-şi trăgea lingă el cei doi saci plini cu bani de aur, rămînea acolo neclintit, de parcă-l ferecase cineva. Ca o sălbăticiune arăta acum, îi crescuseră în neştire părul şi barba, ţi-era şi frică să te mai uiţi la el; tot timpul sta dus cu gîndul la una şi aceeaşi nedumerire a lui, tot timpul se trudea să-şi aducă aminte ceva anume; şi se mînia, şi se înciuda din cale-afara că nu-şi putea aminti. De multe ori vedeai că sare ca ars, dă din mîini, îşi pironeşte ochii pe ceva din preajmă, ca şi cum ar fi stat la pîndă; buzele îi freamătă, de parcă vor să rostească un cuvînt pe care el demult l-a uitat - şi nu rosteşte nimic, li se opreşte freamătul îndată... Nebuneală îi vine; ca scos din minţi îşi vîră pumnii în gură şi şi-i muşcă, îşi smulge părul din cap, îi rămîn smocuri între degete, şi se zbuciumă aşa pînă cînd, în

sfîrşit, potolindu-se, cade parcă în nesimţire şi-apoi din nou se chinuie să-şi amintească şi iarăşi înnebuneşte de mînie, iarăşi zbucium... Ce pacoste, Doamne, şi asta! Pidorkăi traiul acum nu-i mai era trai. La început îi fusese teamă să mai stea singură cu bărbat-su în casă, pe urmă însă, oricît o durea, se deprinsese biata femeie. Dar se schimbase, de n-o mai cunoşteai. Nici urmă de bujori în obraz, nici urmă de zîmbet pe buze: cădea din picioare, se topea, ochii, altădată atît de senini, acum îi erau veşnic plinşi. Cuiva într-o zi i s-a făcut pesemne milă de ea.- a povăţuit-o să ceară leac vrăjitoarei din Rîpa Ursului, i se dusese vestea acelei vrăjitoare cum că era meşteră la tămăduit orice boli pe lume. Văzînd că nu-i mai rămăsese nimic altceva de făcut ca să-şi vindece bărbatul, Pidorka s-a hotărît să încerce şi aşa: ce i-a spus, ce nu i-a spus baborniţei, a înduplecat-o să vină cu ea în sat. Era

seară, tocmai în ajun de Sînt-Ivan Kupala. Piotr zăcea întins pe laviţă fără simţii
- nici nu şi-a dat seama că intrase în casă un străin. Dar pe urmă ia
• J se ridică încet-încet în capul oaselor, se uită bine. Şi deodată, Ul de-ncepe a-l scutura un tremur grozav, ca pe osîndiţi, cînd îşi pun capul pe h tuc părul îi sta măciucă... şi se porneşte a rîde cu hohote, de i-a îngheţat , s paimă inima-n piept neveste-si. „Acum da, mi-aduc aminte!" a strigat Piotr umpli* de voios şi, punînd mîna pe topor, i-a făcut vînt din răsputeri spre babă De două degete a intrat tăişul toporului în uşă, cît era ea de uşă de stejar. Şi tot atunci babornişa - nicăieri, iar în mijlocul casei - un copil de vreo şapte ani, cu cămaşă albă pe el şi-n cap cu un cearşaf... Cearşaful îi pică, de oarcă i-l smulsese cineva. „Ivas!" strigă Pidorka, repezindu-se cu braţele deschise spre copil, dar nu se afla în faţă-i decît o vedenie care pe loc se făcu sîngerie din tălpi în creştet şi lucea scăldînd toată încăperea într-o lumină roşie. De spaimă, Pidorka fugi în tindă; îşi mai veni puţin în fire acolo şi, cu gînd să-i vină-ntr-ajutor cumva frăţiorului ei, dădu să se-ntoarcă; ce, să se-ntoarcă! în urma ei uşa se trîntise închizîndu-se aşa de tare, încît Pidorka n-o mai putu deschide. Au sosit în fugă cîţiva din sat, s-au apucat să izbească în uşă cu ce nimereau; pînă la urmă au spart-o: înăuntru - ţipenie. Casa -plină de fum; atît! Iar în mijlocul încăperii, acolo unde şedea Piotr, un morman de cenuşă care ici-colo încă mai fumega. S-au bulucit cazacii în jurul celor doi saci: în loc de bani de aur n-au văzut decît doar nişte cioburi de lut. Au rămas cu gura căscată şi ochii bleojdiţi, nemaiîndrăznind nici măcar un deget să clintească, de parcă înţepeniseră cu toţii dintr-o dată. Intr-atît îi înfricoşase acea faptă peste fire...
Ce-a urmat nu mai ţin bine minte. Pidorka, juruind a face drum de hagialîc pînă la o vestită sfîntă mănăstire, şi-a strins în pripă bruma de lucruri ce moştenea dinspre tată-su şi peste cîteva zile a plecat din sat şi bună plecată a fost. Dar anume încotro, asta nu ştia nimeni. Totdeauna îndatoritoare, cum sînt ele, babele puneau capul că Pidorka s-o fi dus unde se călătorise şi Piotr; mai pe urmă însă, un cazac ce fusese la Kiev povestea că la Kiev în lavrăJ3 văzuse o călugăriţă numai piele şi oase de-atîta post ce ţinea, care călugăriţă tot timpul şi-l petrecea în rugăciuni, şi atunci cei de-aici, din sat, luînd aminte la toate asemuirile ce se vădeau, au înţeles pe dată cine să fi fost călugăriţa: Pidorka; şi cică nimeni încă n-o auzise vreodată pe acea călugăriţă să scoată o v°rbă din gură; şi că - povestea cazacul - drumul spre lavră călugăriţa l-a •acut numai şi numai pe jos, iară sosind adusese în dar Maicii Domnului o frecătură bătută în atîtea şi-asemenea pietre scumpe, încît n-o puteai privi tară să strîngi din ochi, să nu te orbească.
Staţi puţin, mă rog, că mai este ceva de povestit. Chiar în ziua cînd îl luase necuratul pe alde Piotr, iată că s-a ivit în sat din nou Basavriuk; dar acum ugeau toţi de el care încotro. Se dumerise lumea cine mi-era dumnealui:

satană şi nimic mai mult, un duh rău ce-şi ia înfăţişare de om, anume ca poată ajunge în stăpînirea comorilor de sub pămînt; şi pentru că acele cornj nu se lasă dezgropate de mîini diavoleşti, el atunci umblă cu şosele sj momele, să tragă de partea lui orice om de ispravă şi care nu ştie ce-i frjCa Pînă-ntr-un an, toţi şi-au lăsat bordeiele, strămutîndu-se în satul de-alături: dar nici măcar acolo nu le-a dat pace afurisitul de Basavriuk. Spunea ţîţaca lui răposatul bunicu-meu că tocmai de asta îi era cea mai mare ciudă Iu, Basavriuk

pe ea: fiindcă, mutîndu-se o dată cu ceilalţi, ea se lăsase de ţinut crîşma de la şleaul Opoşnei, iar el, de-atunci, făcea tot ce-i sta în puteri ca să-şj verse focul pe ea. într-un rînd, cazacii cei mai cuprinşi din sat, fruntea, se adunaseră în circiuma astălaltă a ţîţacei şi, cum se zice, puneau ţara la cale şezînd cu toţii roată în jurul unei mese pe care se afla, pus la mijloc, un berbec fript despre care păcat mi-ar fi să spun cumva cum că ar fi fost mic. Treanca-fleanca una-alta, şi-aşa a venit vorba şi despre fel de fel de întîmplări nemaipomenite, despre fapte mai presus de înţelegerea omului. Deodată îi s-a nălucit - şi tot n-ar fi fost mare lucru de i s-ar fi năzărit unuia singur, însă vezi, asta-i! toţi au văzut! - că berbecul îşi săltase capul, privirea nu-i mai era pierdută, ochii lui prinseseră viaţă, cătau spre meseni, în aceeaşi clipită crescîndu-i berbecului şi nişte mustăţi negre, bîrligate, pe care şi le juca uşurel, cu tîlc, sub nas, uitîndu-se neîncetat la cei de faţă. Pe loc şi-au dat toţi seamă că acea căpăţînă de berbec luase pocitul chip al lui Basavriuk; ţîţacăi lui bunicu-meu chiar îi venise a crede că uite-acuşi o să-i ceară berbecul un şip de votcă... Iară cinstitele feţe, oaspeţii - mina pe cuşmă şi tiva fiecare la casa cui îl are.
Altă dată a păţit-o pînă şi epitropul bisericii: cum îi plăcea lui din timp în timp să mai stea de vorbe dulci în patru ochi cu ştiuta din moşi-strămoşi bărdacă, într-o zi n-apucă bine s-o golească a doua oară şi numai ce vede că bărdaca îi face o plecăciune pînă la pămînt. Piei, drace! A început să-şi toarne cruci peste cruci... Dar tot în timpul acela, şi soaţei lui i se-ntîmplă o poznă: abia prinsese ea să frămînte nişte aluat în chersîn, cînd numai ce chersînul, ţup! jos. „Stai, frate!" El, aş! ghemuit pe vine şi ţanţoş de parcă-şi proptise pumnii în şolduri, s-a apucat să joace cazaciocul prin casă... Rîdeţi voi, rîdeţi; da bunilor noştri, atunci, numai a rîde nu le venea. Şi oricît a cutreierat părintele Afanasi tot satul, luînd agheasmă din caldăruşă cu mătăuzul şi stropind uliţă după uliţă, să-l alunge pe necuratul, ţîţaca lui răposatul bunicu-meu tot s-a mai plîns lungă vreme că, peste noapte, de cum se-ntuneca, auzea cum îi bocăneşte cineva pe coperişul casei ori că zgreapţănă afară pereţii.
Da ce mai vorbă! Iacă, acum chiar şi pe meleagul acesta unde se află satul nostru, lumea, pe cît s-ar părea, are pace în sfîrşit: numai să ştiţi că pînă nu demult, precum povestea răposatul tată-meu, şi ţin şi eu minte, om curat la

OP-™1*................------........ -----

t n-avea chip să treacă pe lîngă crîşma de la şleaul Opoşnei, azi, e drept, aoanată, dar pe care mult timp cei din seminţia diavolului au tot rernetisit-o pe cheltuiala lor. Din hornul negru de funingine al acelei "" Hunii năboia drept în sus un fum gros care, după ce se tot înălţa în văzduh, !f.tj pica din caP cuşma dacă te uitai după el, se risipea răsfirîndu-se pe , aSUpra întregii stepe şi împroşcînd-o cu tăciuni aprinşi, iară dracul - nu i .ar mai auzi nici de nume, porc de dine ce-i el - plîngea cu sughiţuri şi aşa , cumplit se jelea în chiţimia lui, încît, înspăimîntate, stancile din pădurea de teiari, ce se află în preajmă, îşi luau zborul stoluri-stoluri şi începeau să se vînzolească în cer, cîrîind de-ţi spărgeau urechile.